

9. Тарасов Л. В. Методологические основания социокультурной анимации как общественно-педагогического движения, направленного на духовное оздоровление общества / Л. В. Тарасов // ПОИСК: Политика. Обществоведение. Искусство. Социология. Культура ИПЦ “Социум”. – 2009. – Вып. № 2 (22). – С. 21–31.

10. Форми та методи залучення громадськості : навч. посіб. / Ін-т громадянського суспільства ; за заг. ред. В. Артеменка. – К. : ІКЦ. “Леста”, 2007. – 240 с.

11. Центр місцевої активності України. Проект Інституту соціокультурного менеджменту. – Режим доступу : <http://www.lacenter.org.ua/>

Надійшла до редколегії 23.12.2011 р.

УДК 351:502.21

В. М. БАЛДИНЮК

ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ (на прикладі Липовецького району Вінницької області)

Надано комплексну оцінку екосистеми району. Проаналізовано сучасний стан охорони та раціонального використання природних ресурсів, розкрито сутність та особливості природокористування й ресурсозбереження.

Ключові слова: природні ресурси, екосистема, земельні ресурси, атмосферне повітря, водні ресурси, рослинний і тваринний світ, розміщення відходів та шкідливих викидів.

Complex estimation of ekosistemi of district is given. The modern being of guard and rational use of natural resources is analysed exposes essence and features of prirodopozovaniya and resursosberegeniya.

Key words: natural resources, ekosistema, landed resources, atmospheric air, water resources, vegetable and animal world, placing of wastes and harmful troop landings.

Охорона та використання природних ресурсів є однією з найважливіших проблем, які розв’язують органи місцевого самоврядування на своїх територіях. Це пов’язано насамперед зі збільшенням кількості і масштабністю самих екологічних проблем, усвідомленням їх впливу на стан здоров’я людей, із негативними змінами у водному та повітряному басейнах та іншими несприятливими процесами, що відбуваються в доквітлі й негативно позначаються на якості життя населення.

Характер розвитку суспільства, що існує, на основі інтенсивного споживання природних ресурсів зумовлює техногенні зміни довкілля, що мають економічні, екологічні й соціально-демографічні наслідки. Погіршення стану здоров'я та відносно коротка тривалість життя населення безпосередньо пов'язані із забрудненням довкілля та незадовільним рівнем екологічної безпеки харчування.

Дослідження проблем охорони навколишнього природного середовища в регіонах досить ґрунтовно представлені в наукових працях О. Алімова, О. Балацького, П. Борщевського, С. Дорогунцов, О. Лазора, Н. Реймерса, Л. Рогожина, А. Третьяка, М. Хвесика, В. Шевчука та ін. Проте на рівні адміністративного району потребують конкретизації окремі питання досліджуваної проблеми, зокрема використання земельних ресурсів як основного територіального базису господарського комплексу, охорони атмосферного повітря, водних ресурсів, рослинного та тваринного світу, збереження біологічного розмаїття, збирання і знешкодження виробничих, побутових відходів та їх переробка.

Забруднення природних ресурсів відбувається за різними напрямками і наносить велику шкоду людині. Характеристика екологічного стану в Липовецькому районі Вінницької області свідчить про те, що він, насамперед пов'язаний з деградацією родючих ґрунтів, розвитком яружно-балкової системи, зниженням різноманіття флори і фауни, викидами шкідливих речовин в атмосферне повітря та водойми тощо.

Проаналізуємо основні складові природних ресурсів району.

Охорона і раціональне використання земель. Земельні ресурси відіграють особливо важливу роль у житті і діяльності людини, їх раціональне використання, збереження, підвищення родючості ґрунтів – неодмінна умова нарощування продовольчого потенціалу країни.

Для Липовецького району, як і для Вінницької області в цілому, найбільш характерними є світло-сірі, сірі та темно-сірі опідзолені суглинисті ґрунти, малогумусові ґрунти, на підвищених формах рельєфу здебільшого залягають опідзолені чорноземи в комплексі з карбонатними ґрунтами, багатими на обмінний (увібраний) кальцій та магній.

На початок 2010 р. земельний фонд Липовецького району становив 96,9 тис. га і структурно розподілявся таким чином: землі сільськогосподарського призначення – 83,3 тис. га, ліси та лісовкриті площі – 5,2 тис. га, забудовані землі – 3,4 тис. га, землі під водою – 1,9 тис. га, відкриті заболочені землі – 1,1 тис. га [3].

Значна частина земельної площі (86,2 %) – це сільськогосподарські угіддя, у структурі яких 88,6 % припадає на рілля. За ступенем сільськогосподарського освоєння, всі райони можна умовно поділити на три групи: I – до 70 %; II – 71 – 80 % і III – понад 80 %. Серед районів Вінницької області найвищим є ступінь освоєння сільськогосподарських угідь Липовецьким районом (87,7 %).

Екологічну стійкість земельних ресурсів характеризує ступінь розораності земель. Рівень розораності земель є високим і становить у Липовецькому

районі 77,7 %. Найбільш нестійкими з екологічного погляду є ті райони, в яких розорані землі значно переважають над умовно стабільними угіддями, до яких належать сіножаті, пасовиська, землі, вкриті лісом, і чагарниками та болота.

При застосуванні інтенсивної технології вирощування сільськогосподарських культур винос поживних речовин культурами значно перевищує кількість їх внесення з органічними та мінеральними добривами. Нині виробництво і внесення органічних добрив не в змозі компенсувати втрат гумусу, а нарощування використання мінеральних добрив може призвести до закислення ґрунтів, накопичення вмісту нітратів у вирощеній продукції.

Серед основних проблем, що торкаються охорони земельних ресурсів району, можна виділити такі: зменшення поживних речовин у ґрунтах земель сільськогосподарського призначення, недотримання сівозмін, їх водна ерозія, засмічення і забруднення тощо.

Охорона атмосферного повітря. Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів повноцінної життєдіяльності людини [2].

Найбільш гострою природоохоронною проблемою в районі є розробка і реалізація заходів із попередження забрудненню атмосферного повітря і усунення його наслідків. Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел забруднення в Липовецькому районі Вінницької області за 2000 – 2009 рр. збільшилися в 1,8 рази і становили в 2009 р. 3,8 тис. т (у розрахунку на км² території – 3934 кг або майже вдвічі менше від середньообласного показника).

Динаміка викидів в атмосферне повітря корелює із динамікою обсягів промислового виробництва району. За 1990 – 2009 рр. спостерігається зростання обсягів викидів шкідливих речовин від пересувних джерел забруднення у 1,3 рази (1984 т, або 2047 кг у розрахунку на км² території). У загальному обсязі викидів шкідливих речовин переважає оксид вуглецю, діоксид азоту та неметанові легкі органічні сполуки (відповідно 1464 тис., 233 тис. і 229 тис. т на рік, або відповідно 73,7, 11,7 та 11,5 %). Крім того, в районі спостерігаються також значні викиди діоксиду вуглецю, сажі та діоксиду сірки [4].

Одними з потенційних забруднювачів довкілля області є цукрові заводи, частка викидів яких у 2010 р. становила 1,1 % від загальної кількості викидів стаціонарними джерелами області. Враховуючи термін їх роботи (2-3 місяці на рік), можна зробити висновок про значне забруднення повітряного басейну регіону в сезон цукроваріння.

В останні роки спостерігається суттєве зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення. Так, за 1990 – 2009 рр. ці викиди в повітря зменшилися в 2,3 рази і становили в 2009 р. 1829 т (у розрахунку на км² 1887 кг).

Зменшення обсягів викидів шкідливих речовин пояснюється зменшенням викидів від Ладижинської ТЕС (близько 80 % від викидів стаціонарних джерел) унаслідок зменшення обсягів виробництва електроенергії та

збільшенням відсотка природного газу у використаному паливі. Зменшення обсягів викидів пов'язано переважно зі зменшенням обсягів виробництва, а не із модернізацією підприємств.

Як і в попередні роки понад 40 % викидів в атмосферне повітря (від їх загальної кількості) на території області становили викиди автотранспорту, ще близько 48 % – викиди Ладижинської ТЕС та понад 3 % – викиди магістральних газопроводів. Викиди решти підприємств області становлять близько 10 %, а в містах частка автотранспорту в забрудненні атмосферного повітря досягає до 90 %. У 2009 р. на 1 км площі припадало 8,2 т викидів забруднюючих речовин, а на одного жителя області – 130 кг. Для сільськогосподарського регіону така щільність викидів є досить високою.

Головними причинами незадовільного, а найчастіше – і небезпечного стану атмосферного повітря населених пунктів району є таке: недотримання підприємствами технологічного режиму експлуатації пило-, газоочисного устаткування, невиконання в установлені терміни заходів щодо зниження обсягів викидів до нормативного рівня, низькі темпи впровадження сучасних технологій очищення викидів, відсутність ефективного очищення викидів підприємств від газоподібних домішок, а також санітарно-захисних зон між промисловими і житловими районами.

Охорона водних ресурсів. Водозабезпечення населених пунктів і галузей економіки є однією з найважливіших проблем раціонального використання природних ресурсів і містобудування.

На території району протікає 15 річок довжиною понад 10 км, з них 14 – малих; три водосховища, загальною площею водного дзеркала 326 га та корисним об'ємом 4,2 млн м³; 161 ставок, загальною площею водного дзеркала 1012 га та об'ємом у 12,2 млн м³ [5].

Через фінансові труднощі та у зв'язку зі зміною форми власності в сільській місцевості району незадовільно вирішується питання покращання санітарно-технічного стану сільських водопроводів та якості питної води. Неорганізований виробничий лабораторний контроль якості питної води, відсутні спецпідрозділи з життя планово-профілактичних заходів на сільських водопроводах.

Санітарно-технічний стан водопровідних споруд залишається незадовільним. Особливо гостро стоїть питання вторинного забруднення питної води у водопровідних мережах, 10 % яких перебувають в аварійному стані, 40 % експлуатуються понад 40 років. Показники бактеріологічної забрудненості водопровідної води сільських водопроводів становлять 9,3 %, відомчих 5,4 %, в той час, як комунальних – 4,1 % [Там же].

Ситуація щодо якості колодязної води залишається досить напруженою, незважаючи на те, що питома вага проб, що не відповідають санітарним нормам за бакпоказниками, зменшилась з 25,6 % (2008 р.) до 16,8 % (2009 р.), за хіміпоказниками залишилась на рівні 12,6 %.

Збереження біологічного розмаїття. Природоохоронна діяльність у зазначеній галузі здійснюється в декількох напрямках: охорона і збереження рослинного світу та охорона тваринного світу.

Лісові ресурси. Ліс є одним із основних компонентів рослинного світу. Липовецький район розміщений у зоні широколистяних і хвойних лісів. Лісистість території складає 5,4 %. Площа лісового фонду в Липовецькому районі у 2009 р. становить 5,2 тис. га, а покритих лісом земель – 4,5 тис. га. Середній вік лісів протягом останніх років також залишається незмінним – 54 роки. Середньорічний загальний приріст деревини в лісах – 2492,9 тис. м³.

Основними лісоутворюючими породами в цьому регіоні є дуб, сосна, ялина, ялиця, вільха тощо. У рівнинних районах найпоширеніші дубові, грабові, букові, широколистяно-соснові ліси.

За 1995 – 2009 рр. у районі спостерігається збільшення відтворення лісів у 5,6 раза і в 2009 р. цей показник становив 45 га. Рубка, формування та оздоровлення лісів у районі за досліджуваний період скоротилась на 20,7 % і в 2009 р. становила 58 га.

Загальна площа закріплених мисливських угідь у районі становить 73,4 тис. га, а площа угідь, охоплених мисливським упорядкуванням, – 73,4 тис. га.

Мисливські тварини, що перебувають у стані природної волі в межах мисливських угідь, є природним ресурсом загальнодержавного значення і становлять державний мисливський фонд. Основними видами мисливських тварин, які мешкають на території району, є козуля, кабан, заєць-русак, білка, ондатра, лисиця, куниця, із пернатої дичини – качки, кулики, фазан, сіра куріпка, лиски.

Збирання та знешкодження виробничих, побутових відходів та їх переробка. Проблема накопичення, збирання та утилізації відходів є однією із гострих проблем функціонування будь-якого району. Відходи виробництва та споживання при їх накопиченні є джерелом суттєвої екологічної небезпеки та соціальної напруги, створюють негативний імідж сільського населеного пункту.

На кінець 2009 р. у Липовецькому районі було накопичено 7,1 т відходів I – III класів небезпеки, з них тільки 0,4 т розміщені в спеціально відведених місцях та на території підприємств, а 0,3 т – утилізовано [3]. Як сировинний потенціал відходи значною мірою можуть замінити первинні ресурсні джерела, зменшуючи таким чином загальне ресурсоспоживання. Проте переважна більшість відходів взагалі не використовується або використовується за найпростішими технологічними схемами, які не забезпечують повної реалізації їх ресурсного потенціалу.

Незадовільним є і те, що під'їзні шляхи до більшості полігонів твердих побутових відходів населених пунктів Липовецького району утримуються в неналежному технічному стані, а тому відходи скидаються ще на під'їздах до полігонів, що призводить до забруднення прилеглої території.

Переважна більшість сільських сміттєзвалищ Липовецького району перебуває в критичному стані і скоріше нагадує стихійні смітники, ніж організовані сміттєзвалища. Це, насамперед, стосується сіл Богданівка, Іванька, Щасливе.

Санітарно-гігієнічний стан отрутосховищ у Липовецькому районі в 2010 р. порівняно з 2009 р. дещо погіршився, а саме всі 24 склади були непаспортизовані та 23 повністю непридатні, у 2009 р. із 24 складів 1 паспортизований та 23 повністю непридатних. Понад 37 т непридатних та заборонених пестицидів зберігається у 12 складах [5].

Серед заходів адміністративного впливу санітарно-епідемічних установ у 2010 р. в районі було утримано 476 штрафів на суму 26,3 тис. грн, у тому числі за водопостачання – відповідно 8 та 633 грн, за охорону водоймищ – 2 та 204, за охорону атмосферного повітря – 6 та 648, за охорону ґрунту – 108 та 6058, радіаційну безпеку – 4 та 725, комунальні об'єкти – 21 та 1380, лікувально-профілактичні заклади – 64 та 4565, промислові об'єкти – 21 та 2110, дитячі і підліткові заклади – 112 та 4924, харчові об'єкти – 179 та 8694, підприємства харчової промисловості – 9 та 731, громадського харчування – 23 та 1143, торгівлі – 147 та 6820.

До основних негативних факторів, що впливають на збільшення обсягів збирання, переробки та утилізації відходів у Липовецькому районі, слід віднести відсутність комплексної політики в галузях економіки утворення відходів, недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази у сфері поводження з відходами, відсутність економічних стимулів розвитку ринку природоохоронних послуг і екологічного підприємництва, недостатність фінансових коштів для інвестицій у сферу заготівлі і переробки відходів, недостатнє суспільне усвідомлення проблеми відходів.

У сучасних умовах розвитку Липовецького району Вінницької області загострюються всі аспекти життєзабезпечення населення: постачання достатньої кількості повноцінних продуктів харчування та питної води; контроль повітря, водних ресурсів, ґрунтів і запобігання їх забрудненню; утилізація та захоронення шкідливих виробничих та побутових відходів, а також соціальні проблеми, пов'язані з різким зменшенням вільного “життєвого” простору, збільшенням захворювань, зумовлених забрудненням тощо.

Екологічна ситуація Липовецького району Вінницької області тісно пов'язана з економічними проблемами. Вплив економічної кризи на навколишнє природне середовище проявляється в тому, що, з одного боку, внаслідок скорочення виробництва зменшуються викиди шкідливих речовин, з іншого – діючі підприємства намагаються максимально скоротити видатки, спрямовані на природоохоронні заходи. Проте економічне пожвавлення в майбутньому може призвести до зростання техногенного навантаження на довкілля і, як наслідок, до погіршення екологічного стану в районі. Тому одним із пріоритетів сталого розвитку є створення і реалізація стратегії, яка спрямована на підтримку економічного зростання за рахунок розвитку найменш екологічно небезпечних високотехнологічних галузей і виробництв та збереження екосистеми району.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ // ВВР України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

2. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16 жовтня 1992 р. № 2707-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 50. – Ст. 678.
3. Вінницька область у 2009 році. Статистичний щорічник. – Вінниця : Голов. упр. статистики, 2010. – 638 с.
4. Довкілля Вінниччини–2010. Статистичний щорічник. – Вінниця : Голов. упр. статистики, 2011. – 136 с.
5. Збірник основних показників діяльності закладів державної санітарно-епідеміологічної служби Вінницької області за 2010 рік. – Вінниця : Вінницька обласна санітарно-епідеміологічна станція, 2011. – 202 с.
6. Стратегія економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2005 – 2015 роки : Рішення Вінницької обласної ради від 12 жовтня 2005 р. № 910. – Режим доступу : http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/DocJ2AHQ
7. Хвесик М. Стратегічні імперативи раціонального природокористування в контексті соціально-економічного піднесення України : [монографія] / М. Хвесик. – Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, ЛТД”, 2008. – 496 с.

Надійшла до редколегії 23.12.2011 р.

УДК 35.07: 352.07

І. М. МІНАЄВА

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ МІСЦЕВОГО РІВНЯ

Запропоновано вдосконалення механізму взаємодії органів публічної влади місцевого рівня для розширення співпраці між ними.

Ключові слова: органи публічної влади місцевого рівня, принципи взаємодії, форми взаємодії, моделі взаємодії, механізм взаємодії.

The article deals with the further improvement of cooperation between public authorities at local level, where the necessary conditions will be implemented to enhance cooperation between them.

Key words: public authorities at local level, the principles of cooperation, forms of interaction, interaction models, the mechanism of interaction.

Згідно з державним курсом європейської інтеграції України політика місцевого і регіонального розвитку має базуватися на загальноєвропейських стандартах і засадах, а саме: децентралізації державного управління, деконцентрації владних повноважень, партнерства та кооперації зусиль місцевих органів публічної влади, концентрації і раціонального використання ресурсного забезпечення, субсидіарності щодо надання державних і громадських послуг населенню.